

Spiritualität in Ehe und Familie) oraz służących każdemu małżeństwu i rodzinie specjalistycznym poradnictwem. Chodzi tu także o te pary małżeńskie, które zagrożone są rozpadem ich wzajemnych więzi, oraz te, które pragną coś zmienić albo poprawić w swoim życiu (por. Susanne Heine, *Brüche – Scheitern – Neuanfang. Biblische Inspirationen*). Autorzy zwracają tu również uwagę na to, że istniejące w każdej diecezji austriackiej wspólnoty i organizacje kościelne stanowią dziś istotne profilaktyczne wsparcie dla tych rodzin, jak również dla osób rozwiedzionych czy żyjących w powtórnych związkach (por. Walter Schmolly, *Beziehungs-Pastoral: Prioritäten und aktuelle Herausforderungen*; Klaus Küng, *Beziehung leben zwischen Ideal und Wirklichkeit: Wir sind auf dem Weg*).

Warto zaznaczyć, że recenzowana publikacja może mieć istotne znaczenie dla pogłębienia refleksji pastoralnoteologicznej, dotyczącej bardzo ważnej tematyki, związanej z duszpasterstwem rodzin. Należy również pochwalić jasność języka i dobrą czytelność tej książki.

Ks. Ireneusz Celary, Uniwersytet Śląski

Ks. Ireneusz Celary, *Duszpasterstwo rodzin w Polskiej Misji Katolickiej w Wiedniu w latach 1981–2010*, Wydawnictwo Janineum, Wiedeń 2013, ss. 431, ISBN 9783901194221.

Przedmiotem rozprawy ks. dra hab. Ireneusza Celarego, prof. UŚ, są dzieje duszpasterstwa rodzin prowadzonego w stolicy Austrii przez księży zmarłych w latach 1981–2010. Przyjęcie powyższej cezurę czasowej jest zasadne, gdyż jest ono uwarunkowane kryteriami społeczno-politycznymi, które w jakimś stopniu decydowały o socjologicznej charakterystyce napływającej do Wiednia polskiej emigracji. Zgodnie z metodologicznymi założeniami teologii pastoralnej rozprawa składa się z trzech rozdziałów: *Kontekstualne uwarunkowania wiedeńskiego duszpasterstwa polskich rodzin*; *Troska polskiej misji katolickiej w Wiedniu o rodzinę w latach 1981–2010*; *Wyzwania dla polonijnego duszpasterstwa rodzin w Wiedniu*.

Pierwszy rozdział autor poświęca kontekstualnym uwarunkowaniom wiedeńskiego duszpasterstwa rodzin. Ukazuje poszczególne fale polskiej emigracji do Austrii, omawia specyfikę środowiska austriackiego i jego charakterystyczne rysy. Ważną częścią tej partii opracowania jest prezentacja polityki państwa austriackiego wobec rodzin imigrantów, ale też inicjatywy Kościoła Austrii na rzecz rodziny w latach 1981–2010, ukazanie rodziny jako przedmiotu duszpasterskiej posługi Kościoła, troski o prawa społeczne rodziny, czy wreszcie szkic o pomocy rodzinom imigrantów. Zgodnie z przyjętą metodą pastoralną, analizowany rozdział opraco-

wania jest klasyczną przesłanką większą, czyli prezentacją nauczania Kościoła na temat rodziny. Tak więc autor powiązał uwarunkowania społeczno-polityczne środowiska, w które wchodził imigranci z Polski, z tym nauczaniem. Innymi słowy, dla autora poszczególne uwarunkowania stały się czynnikami wskazującymi, do jakich partii nauczania kościelnego na temat rodziny się odwołać. Na nich bazując, tworzy jasny i klarowny, teologiczny model odniesienia w podejściu do rodziny, a dokładniej do duszpasterstwa rodzin księży zmarłych zmartwychwstańców.

W najbardziej rozbudowanym – co ze względu na podjęty temat nie dziwi – rozdziale drugim rozprawy autor koncentruje się na duszpasterstwie rodzin Polskiej Misji Katolickiej w Wiedniu w latach 1981–2010. Całość problematyki zawarta w tej części książki jest odniesiona do tradycyjnego potrójnego posłannictwa Kościoła, a mianowicie funkcji prorockiej, kapłańskiej i królewskiej. Problematyka ta jest potraktowana jako przesłanka mniejsza paradygmatu postępowania pastoralnego, która w zestawieniu z rozdziałem pierwszym stanowi podstawę wypracowania tzw. wskazań duszpasterskich. Ostateczne odniesienie się autora w tej części opracowania do potrójnej misji Kościoła w charakterystyce duszpasterstwa rodzin księży zmarłych zmartwychwstańców w polskiej Misji Katolickiej w Wiedniu sprawia, że opracowanie jest wyczerpujące. Autor nie pomija żadnych szczegółów tej działalności, kreśląc przed oczyma czytelnika szczegółowy obraz tego duszpasterstwa. Ukazywane w tle uwarunkowania sprawiają, że poszczególne inicjatywy tego duszpasterstwa stają się zrozumiałe, a ich znaczenie proporcjonalne do problemu, którego rozwiązanie próbowały podejmować. Tak więc autor po charakterystyce polskich rodzin emigracyjnych w Wiedniu ukazuje: organizację duszpasterstwa rodzin przy kościele polskim w Wiedniu; działalność zrzeszeń parafialnych na rzecz rodziny, rolę mediów parafialnych w formacji rodzin; rekolekcje adwentowe i wielkopostne; religijną troskę o małżeństwa niesakramentalne; katechezy przed zawarciem małżeństwa; kursy przedmałżeńskie, sakramentalne duszpasterstwo rodzin, nabożeństwa parafialne; odwiedziny duszpasterskie; pielgrzymki, działalność parafialnej Poradni Naturalnego Planowania Rodziny, sympozja o tematyce małżeńsko-rodzinnej; troska o rodziny z osobami chorymi i niepełnosprawnymi, formy pomocy rodzinom alkoholików i więźniów oraz inicjatywy dla zachowania języka i kultury polskiej w rodzinach. W tej części dysertacji na szczególną uwagę zasługuje charakterystyka polskich rodzin emigracyjnych w Wiedniu po roku 1981. Zebrane badania socjologiczne doprowadziły ks. Celarego do konkluzji, iż wiele rodzin polonijnych w Wiedniu nie poradziło sobie z wyzwaniami życia na emigracji. Najbardziej dramatycznym skutkiem emigracji stał się rozkład niejednego małżeństwa polonijnego, zwieńczony rozluźnieniem więzi małżeńskiej, a następnie dezorganizacją życia rodzinnego oraz rozwodem. Badania pokazały również, że zasygnalizowane problemy w mniejszym stopniu dotknęły te polskie rodziny, które przeżywanie swej sakramentalności na emigracji oparły na stałej łączności z polskim duszpasterstwem w Wiedniu. „Wpływ polskiego Kościoła – twierdzi autor rozprawy – skutecznie zahamował bowiem zagrażające im tendencje

do uchylenia modelu tradycyjnego małżeństwa” (s. 335). Przeprowadzona z kolei analiza duszpasterskiej działalności Polskiej Misji Katolickiej w Wiedniu pokazała, że obejmuje ona swoją posługą duszpasterską ograniczoną liczbę polskich emigrantów i ich rodzin. Jest jednak dla zamieszkałych w Wiedniu Polaków bezcennym, moralnym oparciem oraz zwornikiem jednoczącym ich w wierze i obyczajowości katolickiej. W wielu wypadkach stała się także jedynym ośrodkiem ojczyściej tożsamości i kultury, dając polskim emigrantom możliwość nawiązania relacji z rodakami, często z różnych zakątków Polski. Niosła również pomoc polskim szkołom, przedszkolom, zespołom oraz różnym organizacjom, dzięki czemu stała się miejscem kształcenia i wychowywania dzieci w duchu ojczyściej tradycji. Podobnie wspólne świętowanie ważnych wydarzeń oraz uroczystości religijnych i patriotycznych bardzo mocno łączyło Kościół Polski z rodzinami polonijnymi w Wiedniu. Gromadzący się w świątyni polskiej w Wiedniu mieli również możliwość aktywnego uczestnictwa w działających przy Polskiej Misji Katolickiej wspólnotach i stowarzyszeniach. Wśród nich autor szczególnie wyróżnił ruch Domowego Kościoła, z którego wywodziła się znaczna część aktywnego laikatu w kościele pw. Świętego Krzyża na Rennwegu, oraz Stowarzyszenie Polskich Rodzin Katolickich w Austrii.

Przeprowadzone analizy pozwoliły ks. Celaremu w trzeciej części rozprawy wyciągnąć wnioski duszpasterskie dotyczące rozwoju wiedeńskiego duszpasterstwa rodzin na początku XXI wieku. Najpierw zwrócił uwagę na działania zmierzające do integracji rodzin rozdzielonych emigracją oraz tych, które żyją już na emigracji. Podstawowym zadaniem duszpasterzy emigracyjnych jest bowiem pomoc w wewnętrznej integracji rodziny. Celem tego procesu, mającego na uwadze wewnętrzne zjednoczenie i odnowienie życia rodzinnego, jest najpierw zrozumienie przez rodzinę własnego powołania w warunkach emigracji. Każda rodzina powinna mieć świadomość, że jest niepowtarzalną wspólnotą, jedyną pod względem możliwości nauczania i przekazywania wartości kulturowych, etycznych, społecznych, duchowych, religijnych, istotnych dla rozwoju i powodzenia własnych członków i społeczeństwa. Dzięki temu rodzina na emigracji staje się schronieniem, w którym jej członkowie odnajdują samych siebie oraz odnawiają swoją życiową energię. W tej części rozprawy zostały także zaprezentowane kierunki odnowy religijnej i kulturowej polskich rodzin emigracyjnych. Autor zwrócił uwagę na to, że w postulowanej przez Sobór Watykański II odnowie religijnej rodziny, jako Kościoła domowego powinno także uczestniczyć duszpasterstwo emigracyjne, by wspierać ją w religijnej podmiotowości oraz w ożywieniu podstawowych funkcji chrześcijańskich: profetycznej (formacja religijna, katecheza rodzinna), kapłańskiej (modlitwa, kult, religijność ludowa) i królewskiej (szczególnie pomoc chorym, starym, samotnym, potrzebującym). Choć pobyt poza granicami kraju wymusza niejako na rodzinie nowy styl życia domowego i wychowania dzieci, to jednak jej zadania pozostają na emigracji takie same jak w ojczyźnie, a ich realizacja może stać się pięknym świadectwem, zarówno dla środowiska polonijnego, jak

i wobec społeczeństwa, w którym przyszło jej żyć. Rodzina polonijna powinna więc także stawiać się znakiem wierności, przykładem służby i zaangażowania na rzecz społeczeństwa i wspólnoty Kościoła. W pracy wskazano też na formy aktywizacji polskich rodzin emigracyjnych w wielokulturowym społeczeństwie austriackim oraz w lokalnym Kościele. Rzecz w tym, aby rodziny potrafiły zaakceptować fakt bycia innymi i nauczyły się funkcjonować jako inne w zawieszeniu pomiędzy tym, co stanowiło ich przeszłość i ukształtowało tożsamość, a tym, co jest teraźniejszością, choć nie nawiązuje do przeszłości i nie jest jej kontynuacją. Jest to wyjątkowo trudne wyzwanie, ponieważ emigracja przyczynia się często do marginalizacji społecznej. W ramach współpracy z lokalnym Kościołem, duszpasterze polonijni powinni przypominać miejscowym kapłanom, że Kościół stawia na integrację, a nie asymilację i wchłonięcie przybyszów (zob. s. 336, 337).

Konkludując, można powiedzieć, że prezentowana praca z pewnością stanowi nowatorskie ujęcie badanego problemu, zarówno jeśli chodzi o wykorzystane źródła, jak i formę jego prezentacji. Autor poświęcił sporo czasu i wysiłku na kwerendę archiwów Polskiej Misji Katolickiej w Wiedniu, co zaowocowało konkretnym i szczegółowym opracowaniem postawionego problemu. Równocześnie wykorzystał najnowsze osiągnięcia badań empirycznych w zakresie pastoralnej pracy z rodzinami, co umożliwiło mu aktualne opracowanie ostatniej części książki. Analizując zaprezentowane przez ks. Ireneusza Celarego wyzwania dla duszpasterstwa rodzin w Wiedniu, można stwierdzić, że w zasadzie są to wskazania dla duszpasterstwa rodzin w większości, jeśli nie we wszystkich ośrodkach polonijnego duszpasterstwa rodzin. Dlatego też prezentowana książka znacznie poszerza posiadaną wiedzę na temat pracy duszpasterskiej z rodzinami nie tylko w Polskiej Misji Katolickiej w Wiedniu, ale w zakresie postulowanych wniosków także w ogólnym duszpasterstwie rodzin, które wszędzie spotyka się z coraz bardziej nasilonymi procesami dezintegracji małżeństwa i rodziny.

Ks. Bogdan Biela, Uniwersytet Śląski

Jacek Siewiora, *Między monologiem a dialogiem edukacyjnym. Studium porównawcze katechezy w Polsce i na Ukrainie*, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej „Biblos”, Tarnów 2013, ss. 410, ISBN 978-83-7793-134-9

Recenzowana pozycja naukowa ma dobrze sprecyzowany problem badawczy, który wypływa z tematu i który autor określił w pytaniu: „jaki jest wymiar i zakres stosowania metod monologu i dialogu edukacyjnego na katechezie w Polsce i na Ukrainie?” (s. 109). Uczynił to, określając precyzyjnie okres badawczy. Badał dwie